

تاثیر سواد بصری بر مصرف علائم و نشانه‌های مترو توسط مسافران در زندگی روزمره؛ مورد مطالعاتی: سیستم علائم و نشانه‌های مترو تهران

محمد خزایی^۱، سوسن سامانی فر^{۲*}، عباس (وریج) کاظمی^۳

۱- استاد دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

۲- دانش آموخته کارشناسی ارشد گرافیک، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

۳- استادیار، هیئت علمی پژوهشکده علوم انسانی وزارت علوم، تهران، ایران

samanifar68@gmail.com

چکیده

امروزه ارتباط با محیط و فضای شهری و نظم و منطق ارتباطی در آن تحت تاثیر ارتباط تصویری است. بنابراین تلاش بشر بالاخص جامعه طراحان ایجاد کانال ارتباطی بصری به عنوان جایگزین ارتباط کلامی و زبانی است که سیستم علائم و نشانه‌ها از مهم‌ترین ابزارهای آن بشمار می‌رود و هرگونه بی‌توجهی به اصول طراحی و ارائه آن موجب ضعف و اغتشاش ذهنی و بصری می‌شود. از اینرو فهم عمیق از خصوصیات و کارکرد عناصر اولیه سواد بصری برای تدوین زبانی که هیچ‌گونه مرزی نمی‌شناسد ضروری است. از اینرو پژوهش حاضر با هدف تعیین نقاط و ضعف علائم و نشانه‌ها و تاثیر سواد بصری بر میزان مصرف آن از دیدگاه مسافران ایستگاه مترو شهر تهران به عنوان مصرف‌کنندگان علائم در زندگی روزمره، درباره جنبه‌های گوناگون کیفیات بصری و اطلاعاتی کلیه علائم و نشانه‌های مترو پرداخته است. جهت انجام پژوهش و دستیابی به یافته‌های تحقیق از روش تحلیل محتوای کیفی و استراتژی اتنوگرافی مشاهده‌ای و اتنوگرافی اطلاع‌دهنده استفاده و داده‌ها به روش تحلیل تماتیک کدگذاری و مقوله‌سازی شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بالا بودن میزان عدم رضایت افراد و ارتباط آن با ضعف در اصول بصری، بیانگر عدم توجه لازم به مبانی سواد بصری و در نتیجه عدم رغبت مسافران در مصرف علائم و نشانه‌ها می‌باشد.

واژگان کلیدی: گرافیک محیطی، سواد بصری، علائم و نشانه‌ها، مترو.

۱- مقدمه

گرافیک محیطی با شهر، شهروندان و عملکرد آن گره خورده است که از مهم‌ترین وظایف آن در محیط‌های شهری ایجاد زمینه‌های لازم در ارتقای ارتباطات افراد می‌باشد (Craig, 2015:10) و سیستم علائم و نشانه‌ها مهم‌ترین عامل در ایجاد ارتباطات بصری و به دنبال آن شکل‌گیری نظم در محیط شهری و ایجاد حس اطمینان و اعتماد مخاطب در تعامل با محیط زندگی می‌باشد که هر فردی در زندگی روزمره خود آن را به شکل‌های گوناگونی تجربه می‌کند. در صورتی که اغتشاش در راهنمایی وجود نداشته باشد، اعتماد مردم به آن سیستم روزبه‌روز بیشتر خواهد شد که این خود در گسترش رفع نقایص محیطی و رفتاری بسیار مفید است (Niron, 2009:42) از این جهت طراحی و اجرای این علائم برخلاف سادگی ظاهر آنها بسیار پیچیده و با اهمیت است. آنچه مسلم است، هر فردی انبوهی از تصاویر شکل گرفته را در ذهن دارد که بخشی از دنیای درون او را شکل می‌دهد و ارتباط همیشه با این مجموعه شخصی برقرار می‌شود. به این ترتیب می‌توان تصویر، شکل، رنگ و اندازه مناسب را بکار برد تا متناسب با گروه مخاطبان و انتقال پیام مورد نظر باشد (داندیس، ۱۳۸۶: ۴۰).

از اینرو پژوهش حاضر با توجه به اهمیت گرافیک محیطی و ارتباط مستقیمی که با دانش بصری دارد درصدد است تا به بررسی عوامل تاثیرگذار سواد بصری بر گرافیک محیطی پرداخته و توجه به آن را در طراحی علائم و نشانه‌ها مورد مطالعه قرار